

за все з ідеї гуманізму, бо просвітителі захищали право людини на розвиток її натуральної природи, якому заважають як моральні, соціальні вади, так і недосконалість особистості. Саме тому проблема людини, представлена під просвітительським кутом зору, залишається однією з основних.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончар О. І. Григорій Квітка-Основ'яненко. Життя і творчість. – К.: Наукова думка, 1969. – 365 с.
2. Гриммельсгаузен Г. Я. Симплициссимус. – М.: Художественная литература, 1976. – С. 233-519.
3. Зубков С. Григорій Квітка-Основ'яненко. Життя і творчість. – К.: Дніпро, 1978. – 358 с.
4. Квітка-Основ'яненко Г. Ф. Жизнь и происхождения Петра Степанова сына Столбикова, помещика в трех наместничествах. Рукопись XVIII века // Збір. тв.: В 7 т. – К.: Наукова думка, 1980. – Т. 5. – С. 7-453.
5. Квітка-Основ'яненко Г. Ф. Листи // Збір. тв.: В 7 т. – К.: Наукова думка, 1980. – Т. 7. – С. 163-360.
6. Лесажа А. Р. Похождения Жиль Бласа из Сантльяны. – М.: Изд-во АН БССР, 1957. – С. 11-770.
7. Лессинг Э. Г. Лаокоон. – К.: Мистецтво, 1968. – 278 с.
8. Яценко М. Т. Питання реалізму і позитивний герой в українській літературно-естетичній думці першої половини XIX століття. – К.: Наукова думка, 1979. – С. 10-107.
9. Яценко М. Т. Просвітительський реалізм // Історія української літератури XIX століття: У 3 кн. – К.: Либідь, 1995. – Кн. 1. – С. 91-137.

РЕЗЮМЕ

Трофименко В.В. "Человек, теснимый обстоятельствами" (Образ простака в прозе Г. Ф. Квитки-Основьяненко в контексте просветительского реализма).

Статья посвящена проблеме наличия просветительского реализма в творчестве Г.Ф. Квитки-Основьяненко. Черты этого направления определены и прослежены на примере изображения главного героя- простака в романе "Жизнь и происхождения... Столбикова" в контексте западноевропейской традиции (Гриммельсгаузен, Вольтер, Лесажа).

SUMMARY

Trofymenko V.V. "The man who is being pressed by circumstances" (the image of simpleton in the prose of G. Kvitka-Osnovjanenko in the context of the realism of the enlightenment).

In the article is given the connection of the works of G. Kvitka-Osnovjanenko with the aesthetics of the enlightenment realism on the examples of "simpleton's" character in the novel "Life and adventures... of Stolbikov" and works of Grimmelsgauzen, Volter, Lesazh.

ЗАРУБІЖНА ФІЛОЛОГІЯ

УДК 801.3 + 802.0

Гняповська Л.В.,

Кисля М.В.

Сумський державний

педагогічний університет

ДІАЛОГІЧНА ПРИРОДА КОНЦЕПТУ "КОХАННЯ"
(ЛІНГВОФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ)

У статті концепт "кохання" розглядається як діалогічна за своєю природою сутність. Через аналіз авторських концептуальних метафор досліджується специфіка взаємодії адресанта та адресата у семантичній структурі зазначеного концепту.

Протягом багатьох століть людина намагалась дійти до суті та визначити підґрунтя того, що номінується словом "кохання". Це абстракція, якої не можна торкнутися або побачити, але відчуті її дію може практично кожний. При цьому для кожного вона репрезентує себе по-різному, з огляду на фізіологічний та психічний стан людини та обставини, в яких знаходиться остання.

Традиційно кохання розглядається як одна з головних аксіологічних функцій особистості. Саме кохання, що існує подвійно – як егоїзм та як альтруїзм – формує ціннісний світ особистості, вміщує суттєвий стрижень життя. Кохання забезпечує повноту і змістовність людського життя. Тому, вважають дослідники, саме в ньому знаходиться межа становлення особистості, оскільки обов'язковою її умовою є здібність людини до самотрансценденції [4].

Проблема любові, що вміщує поняття кохання, в сучасних філософських дослідженнях розглядається крізь призму концепції андрогонізму, основні етапи розвитку якої представляють роботи Платона, О.Вейнінгера та В.Соловйова [7, 4]. Ця концепція дозволяє побачити і вивчити діалектику процесу любові. Тут андрогін виступає, по-перше, як поєднання двох людей, які представляють чоловічу та жіночу сутності; по-друге, як виявлення в одній людині двох даних сутностей, яке потребує поєднання з таким же малим андрогіном; по-третє, як поєднання людини з Богом.

Згідно з платонівською доктриною, в основі любові знаходиться Ерот – кохаюче начало або прагнення любити. Це – об'єктивно існуюча та багатофункціональна сила, яка передусім породжує і постійно підтримує любов. Крім того, існує кілька завдань або сфер діяльності Ерота. По-перше, він вміщує в собі потенцію гармонії усього суцього. Більш того, він поєднує в єдину систему дані

складові частини світу в цілому. По-друге, завданням Ерота є необхідність збереження життя, а отже – і можливість отримання безсмертя. Він являє собою нескінченне народження, тобто почуттєву, матеріальну і, головне, творчу безмежність. У свою чергу, любов знаменує собою подальший розвиток і оформлення еротичного імпульсу в більш зріле і складне почуття. Символом любові виступає андрогін – діалектична єдність протилежних начал: чоловічого та жіночого, духовного і тілесного. Обов'язковою умовою любові є процес сублимації цінностей, в основі якого, як стверджував Платон, знаходиться бажання людини жити в суспільстві, де правлять Благо і Краса [7].

На межі XIX-XX століть російські філософи представили свою точку зору на проблему кохання. Визначивши слідом за Платоном головну мету любові як набуття безсмертя, представники російської релігійної філософії запропонували своє бачення напрямку руху до даної мети. За їх думкою, справжній андрогінізм полягає у відродженні людської цілісності, оскільки образ і подібність Бога являє собою людина, яка представляє не конкретну статтю і не дві різних статі, а "цілу" людину – чоловіка та жінку. Більш того, це людина, що має духовну, точніше кажучи, одухотворену цілісність. Отже, справжня любов, на думку російських релігійних філософів, дозволяє людині певною мірою вирішити проблему самотності, відчути радість служіння і дарування себе іншій людині, а отже, побачити істинне, божественне обличчя всього сушого [7].

Розглядаючи підходи до вивчення природи концепту "кохання", слід також мати на увазі, що кохання тісно пов'язане із сексуальним потягом. Але вони не є тотожними. Певною мірою кохання можна визначити як психологічну (або психо-соціальну) надбудову над сексом [9].

У проведеному нами дослідженні кохання визначається як почуття, під впливом якого людина ставить інтереси іншої (коханої) людини вище власних інтересів, а інколи й вище власного життя [op.cit.]. З наведеного визначення зрозумілим стає той факт, що концепт "кохання" має діалогічну природу, оскільки поняття про закодоване в ньому почуття виникає та реалізується тільки за умов наявності двох учасників – того, хто його відчуває (адресанта) та того, до кого це почуття спрямоване (адресата). Тому перш ніж приступити до розгляду специфіки мовного втілення концепту "кохання", ми спробуємо дослідити особливості взаємодії адресанта та адресата у семантичній структурі поняття, що розглядається.

При аналізі відносин конкретних людей, що мають певні почуття (кохають) та можуть пояснити, що для них значить кохання, слід приділити ува-

гу філософському розгляду діалогу любові як форми екзистенції. Так, філософія стародавнього світу наголошувала на необхідності такого діалогу. Зокрема, Платон вважав, що люди – це є лише половинки тих сутностей з вісьма кінцівками, двома обличчями та двома статями, яких Зевс в покарання за неслухняність розділив навпіл. Кохання – це єдиний спосіб відновити первинну цілісність, енергія, яка сприяє з'єднанню двох частин однієї й тієї ж сутності [див. 8].

Згідно з останніми філософськими дослідженнями, людина в процесі життєдіяльності постійно робить неймовірну кількість виборів. Але все це вона робить, маючи у підсвідомості прагнення до вибору основного – любові і добра. Саме любов у різноманітних своїх виявленнях народжує відповідальність як перед конкретною людиною, так і перед суспільством у цілому. Відносини любові знаходяться в основі діалогу, який є вищою формою співбуття суспільства [4].

Діалог має місце серед трьох першофеноменів – Бога, світу і людини. Кожен з них є реальність, яку неможливо замінити іншою реальністю. Крім того, на думку діалогістів, обов'язковою умовою діалогу є довіра, народжена надійністю сторін. Більше того, діалог припускає не тільки довіру, але й розуміння сторін, а отже – можливість і необхідність проникнення, точніше кажучи, вживання сторін одне в одне. Ефективність діалогу залежить не від величини часу, простору або якості його учасників, а від ступеню цього проникнення. При цьому діалог спрямований на реалізацію соціабельних потреб людини, тому саме діалогічні відносини формують особистість і суспільство, головним змістом життя яких виступає гуманізм [4].

У межах пропонованого дослідження ми представляємо лінгвістичну модель адресованості концепту "кохання". Ця модель базується на семіотичному факторі, а саме на визнанні того, що кожний знак з точки зору його сприйняття є інтеракціональним, тобто приналежним для передачі значення. Це, безумовно, передбачає існування, з одного боку відправника (адресанта) з його комунікативною інтенцією, що її реалізує знак, а з другого боку – одержувача (адресата) – інтерпретатора даного знаку [6].

Слід зазначити також, що в акті номінації завжди можна простежити прагматичну спрямованість адресанта – бажання щось пояснити своєму співрозмовникові, пов'язати свої інтенції зі знанням адресата, його характеристиками та емоціями. Знаходження засобів подібного впливу на адресата потребує когнітивних зусиль, а самі мотиви адресанта є наслідком його участі в дискурсі та адресатній спрямованості акту спілкування [5].

Розглянемо номінацію "кохання" як результат діалектичної взаємодії відправника інформації (адресанта) та одержувача цієї інформації (адресата) (див. рис.1). Коментуючи наведену схему, зазначимо, що адресант прагне надіслати адресатові певну інформацію. Але до того, як в "контейнер" номінації "кохання" вмістити певний зміст, когнітивні зусилля адресанта проходять підготовчий етап, до якого залучаються сфери мислення (ratio) та почуттів (emotio). До складу цих сфер входить узагальнений досвід дотеперішніх відчуттів та уявлень чи досвід вербального значення репрезентацій, подібних до концепту "кохання". Таким чином, припустивши, що існує подвійне кодування світу – образне (формування образу певної номінації) та вербальне (сама номінація та інформаційне повідомлення щодо неї), ми можемо стверджувати, що невербальні (образні) репрезентації концептів формуються до їх вербальних втілень [5].

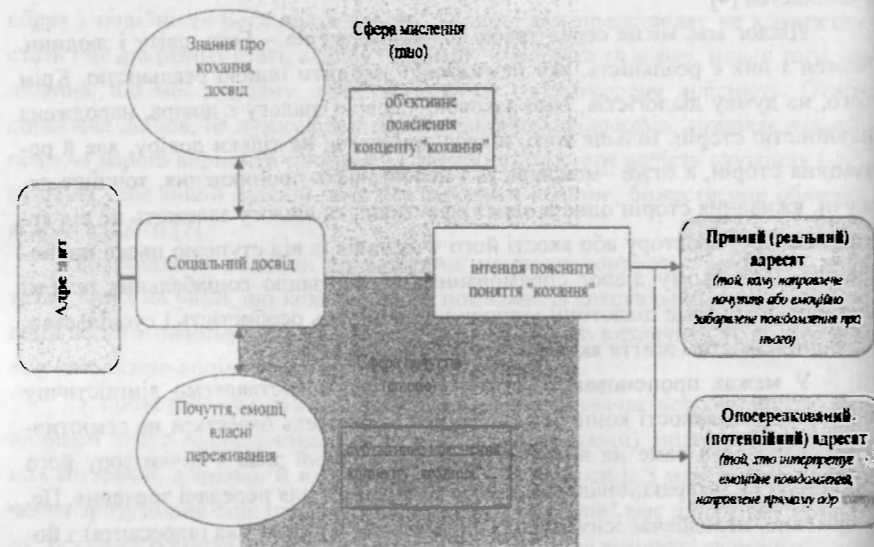

Рисунок 1. Специфіка взаємодії адресанта та адресата в семантичній структурі концепту "кохання"

У зв'язку з викладеним вище варто підкреслити суттєву роль не тільки чуттєвого, перцептуального, наочного та сенсомоторного сприйняття дійсності. Треба визнати також той факт, що не одне воно здійснює обробку інформації, що надходить людині ззовні. Мова – не тільки люстерка світу [3], тому вона фіксує не тільки те, що людина сприймає, але й осмислене, інтер-

претоване нею. У структуризації сприйнятого суттєво відбиваються моменти його суто людської обробки – категоризації та концептуалізації [2; 10].

Таким чином, при обробці адресантом інформації у спробі надіслати її адресатові утворюється так звана інтерпретанта – своєрідний важливий для адресанта контейнер, що вміщує вже категоризовану та концептуалізовану інформацію. Саме інтерпретанта дістається прямому адресатові, який сприймає інформацію та реагує на неї. Цікаво зазначити у зв'язку з цим, що інформація, яку несе інтерпретанта, є досить своєрідною, оскільки адресант – людина із власним світоглядом, яка для передачі інформації використовує не тільки сталі пояснення, але й розвиває свої персональні ідеї.

Розглянемо інтерпретанту концепту "кохання", яка подана у формі концептуальних метафор (далі – КМ), з позиції опосередкованого адресата, який отримує певний формат знання про адресанта суто з визначення номінації "кохання". Саме як опосередкований адресат, спробуємо проінтерпретувати емоційне повідомлення, що спрямоване прямому адресатові та несе в собі пояснення концепту "кохання".

Приклад 1

"Love – music, that brings joy to the heart" (an.au.)

КМ "Love – Music" базується, на наш погляд, на таких концептуальних засадах:

кохання та музика можуть спричинити появу різних емоцій;
кохання та музика знаходяться у постійному розвитку та формуються з трьох головних частин: експозиції (вступу), де показані й представлені маленькі ідеї, теми, фрагменти; розвитку, де ці крихіткі-ідеї та мотиви ретельно вивчаються, поглиблюються, часто переходять від мажору (радості) до мінору (смуток) та вдосконалюються і поєднуються у складні плетіння, доки їм на зміну не прийде фінал, що є підсумком, втіленням повної, зрілої завершеності, котрої досягли крихітні ідеї у процесі розвитку [1].

Приклад 2

"Love is Fire. But whether it is going to warm your heart or burn down your house, you can never tell" (Joan Crawford). "Love is a fire sparkling in lovers' eyes"(an.au.), "Love is an old flame that never dies" (an.au.), "Love is a flame; very pretty, often very hot and fierce, but still only light and flickering" (Henry Ward Beecher).

У наведених випадках в основу творення КМ "Love – Fire" покладено такі концептуальні принципи:

кохання та вогонь – реально існуючі сили;

кохання та вогонь – дві сутності, що асоціюються з теплом чи жаром:

кохання та вогонь – непередбачувані: ми ніколи не знаємо, чого чекати від цих сутностей.

Приклад 3

"Love is like a storm. It is calm and soothing. It is natural and essential. It is powerful and fulfilling and nothing can get in its way"(an.au).

Експлікація "кохання" через поняття "шторм" може бути пояснена таким чином:

кохання та шторм – явища натуральні, природні;

звук води при штормі (коли його не бачиш та не розумієш його загрози), як і слова про кохання, заспокоює;

кохання та шторм дуже могутні: якщо хтось підпадає під їх вплив, він має дуже малі шанси уникнути їх.

Аналіз наведених вище прикладів наочно довів, що сприйняття людиною поняття "кохання" базується на інформації про це почуття, отриманій з логосфери (сфери розуму – ratio), до якої додаються власні переживання, почуття та емоції (сфера емоцій – emotio). Все це складає соціальний досвід індивіда, який впливає на ставлення людини до досліджуваної абстракції.

Семантична структура концепту "кохання" є діалогічною за своєю природою, оскільки в ній кодується досвід адресанта, який "закохується" (тобто відчуває дещо на зразок того, що номінується "коханням"), з адресатом, що сприймає повідомлення про це почуття та декодує закладену в ньому інформацію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бах Р. Мост через вечність. – М.: "София", 1999. – 217 с.
2. Джонсон-Лэрл Ф. Процедурная семантика и психология значения: Пер. с англ. // Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Прогресс, 1988. – Вып. 23: Когнитивные аспекты языка. – С. 106-260.
3. Жабогинская С.А. Система частей речи в контексте фреймовой семантики // Функция в мове, логіка та математиці. Праці науков. конф. – Том 1. – Тернопіль: Тернопільський держ. пед. ін-т., 1990. – С. 76-79.
4. Каноненко Т.В. Екзистенціальний вибір і любов як аксіологічні функції особистості: Автореф. дис. канд. філос. наук: 09.00.04 / Харківський національний ун-т. – Харків, 2000. – 19 с.
5. Кубрякова Е.С. Части речи с когнитивной точки зрения. – М.: Институт языкознания РАН, 1997. – 327 с.
6. Никитин М.В. Основы лингвистической теории значения. – М.: Высш. шк., 1988. – 168 с.

7. Платон. Пир. Речь Федра: древнейшее происхождение Эроса // <http://www.gal.ru/science/philisof/platon3.htm>
8. Хесс Р. 25 ключевых книг по философии: Пер. с фр. – Челябинск: "Урал LTD", 1999. – С. 11 – 20
9. Чмир В. Чому ми кохаємо? // Науковий світ. – 2000. – №12. – С. 12 – 29.
10. Miller G.A. Linguists, Psychologists, and the Cognitive Science // Language. – 1990. – Vol. 66. – №2. – P. 200 – 330.

РЕЗЮМЕ

Гнаповская Л.В., Кислая М.В. Сумский государственный педагогический университет. Диалогическая природа концепта "любовь" (лингвофилософский аспект).

В статье концепт "любовь" рассматривается как диалогическая по своей природе сущность. Через анализ авторских концептуальных метафор исследуется специфика взаимодействия адресанта и адресата в семантической структуре данного концепта

SUMMARY

Gnapov'ska L.V., Kysla M.V. Sumy State Pedagogical University. Dialogic nature of the concept of "love" (linguistic and philosophical aspects).

The article treats the concept of "love" as the substance being dialogic by its nature. The specific features of the addresser and the addressee's interaction in the semantic structure of this concept is investigated through the analysis of the authors' conceptual metaphors of the concept under study.

УДК 43 – 3

Мандич Е.Г., Павлов В.В.

Сумський державний педагогічний університет

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ ВИБАЧЕННЯ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У статті досліджуються мовні взаємодії, які включають мовні форми вибачення та їх складові – мовні акти вибачення. Подаються дискурсивні схеми мовних взаємодій та пропонується класифікація мовних форм з ядреними мовними актами вибачення.

Теорія мовних актів виходить з того, що основною одиницею комунікації є не речення, чи будь-який інший мовний вираз, а виконання певної дії, такої, наприклад, як ствердження, прохання, питання, наказ, вираз вдячності, вибачення, поздоровлення і т.д. У типовому випадку мовець виконує одночасно кілька з цих дій, вимовляючи речення чи кілька речень. Однак сама дія, сам мовний акт не слід плутати з реченням чи мовними виразами, що вимовляються при виконанні цього акту.